

Василь Мардаль – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за ОНП «Освітні, педагогічні науки», Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна.

Коло наукових інтересів: громадянське виховання, неформальна освіта, молодіжні організації, пластова педагогіка.

mardal.vasyl@chnu.edu.ua

<https://orcid.org/0009-0004-2343-7210>

УДК 37.017.4:374

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2026-3-173-180>

Подано до редакції: 28.07.2026

Прийнято після рецензування: 11.08.2026

Затверджено до друку: 20.08.2026

Опубліковано: 30.09.2026

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ ПЛАСТОВОГО ВИХОВАННЯ

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано педагогічний потенціал пластового виховання в розвитку громадянських цінностей молоді юнацького віку (11–18 років). Актуальність проблеми пов'язана з потребою у вихованні відповідального громадянина в умовах повномасштабної війни, суспільної мобілізації та європейської інтеграції України. Дослідження виконано на засадах системного, аксіологічного, діяльнісного та середовищного підходів. Застосовано аналіз, порівняння, систематизацію, теоретичне узагальнення і тематичний аналіз наукових праць, нормативних актів та програмно-методичних документів Пласту. Громадянські цінності молоді визначено як внутрішньо прийняту систему суспільно значущих орієнтирів, що регулює ставлення особистості до людини, громади, держави і нації та втілюється у відповідальній громадянській участі. У їхньому змісті виокремлено гуманістично-демократичну, громадянсько-політичну, національно-державницьку та соціально-спільнотну групи; у структурі – когнітивно-смысловий, ціннісно-мотиваційний, діяльнісно-поведінковий і рефлексивно-суб'єктний компоненти. Пласт схарактеризовано як ціннісно організоване середовище, в якому добровільність, присяга і закон, гурткова система, навчання через діяльність, самоврядування, наставництво, таборування та служіння громаді забезпечують поступове самовиховання. На підставі теоретичного аналізу запропоновано виокремлювати п'ять взаємопов'язаних механізмів: ціннісно-нормативне самовизначення; діяльнісне засвоєння і відповідальну участь; соціальне служіння; наставницьке опосередкування; рефлексивне закріплення досвіду. Визначено, що педагогічний результат пов'язаний не з окремим заходом, а з тривалою взаємодією ціннісних орієнтирів, реальної відповідальності, суспільно корисної дії, підтримки дорослого та рефлексії. Окреслено можливості використання пластового досвіду у формальній освіті та наголошено на потребі в емпіричній перевірці запропонованої систематизації.

Ключові слова: громадянські цінності; молодь; громадянське виховання; Пласт; неформальна освіта; самоврядування; служіння громаді.

Постановка проблеми. Розвиток громадянських цінностей молоді набуває особливої значущості в умовах повномасштабної війни, суспільної мобілізації та посилення

відповідальності громадян за збереження державності. У ціннісних орієнтаціях молодого покоління зросла вага свободи, людської гідності, національної єдності, взаємодопомоги, миру, відповідальності за захист країни та готовності діяти в інтересах суспільства (Биби́к, 2022; Христенко, 2022). Водночас знання про права, демократію і громадянські обов'язки не перетворюються автоматично на переконання та мотиви поведінки. Цінність набуває регулятивного значення, коли молода людина має досвід вибору, співпраці, участі в ухваленні рішень, виконання зобов'язань і служіння громаді.

Концепція розвитку громадянської освіти в Україні передбачає її реалізацію у формальній, неформальній та інформальній освіті й пов'язує громадянське становлення з повагою до людської гідності, прав і свобод, відповідальністю, активною участю в демократичному житті та здатністю захищати національні інтереси (Кабінет Міністрів України, 2018). Неперервність громадянської освіти потребує взаємодії закладів освіти з молодіжними організаціями, у яких цінності набувають діяльнісного змісту (Бухун, 2021).

Значний ресурс у цьому контексті має Пласт – український скаутський рух, мета якого пов'язана з патріотичним самовихованням, розвитком характеру та підготовкою молоді до відповідального громадянства. Законодавче визнання пластового і скаутського руху закріплює його зв'язок із громадянською освітою, неформальним навчанням та скаутським методом (Верховна Рада України, 2019). Гурткова система, самоврядування, особистісний поступ, таборування, наставництво, волонтерство і суспільно корисні проєкти створюють середовище, в якому відповідальність, солідарність, дисциплінованість і служіння громаді втілюються в конкретних учинках.

У межах дослідження поняття «молодь» конкретизовано відповідно до вікової структури Пласту: основну увагу зосереджено на юнацтві – Уладі Пластунів Юнаків і Пластунок Юначок (11–18 років), оскільки саме на цьому віковому етапі поєднуються здобуття загальної середньої освіти, активна участь у самоврядуванні, службі та таборовій діяльності. Окремі положення статті, що стосуються адаптації пластового досвіду в закладах вищої освіти, поширюються також на старше пластуство – наступний віковий етап (від завершення школи до 35 років).

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Теоретичні та методичні засади громадянського виховання і ціннісного становлення молоді розкрито в працях українських учених. А Бухун обґрунтовує неперервність громадянської освіти та доцільність поєднання формального, неформального й інформального освітніх середовищ (Бухун, 2021). В. Тернопільська пов'язує громадянські цінності зі знанням прав та обов'язків, ставленням до держави, повагою до її історії й культури, готовністю реалізовувати громадянську позицію у поведінці та суспільно корисній діяльності (Тернопільська, 2024). Н. Іваненко акцентує увагу на значенні освітнього й позаосвітнього середовища, в якому молодь набуває досвіду діалогу, взаємної поваги, відповідальності та участі в житті спільноти (Іваненко, 2023). Д. Биби́к досліджує зміни в ціннісних орієнтаціях учнівської молоді в умовах воєнного стану, зокрема посилення значущості громадянської відповідальності, співпраці та служіння (Биби́к, 2022). О. Христенко простежує актуалізацію серед молоді цінностей свободи, гідності, національної єдності, державності, мови, історії та культури (Христенко, 2022). У колективній монографії за редакцією Т. Куниці ціннісні орієнтації розглянуто в структурі соціальних очікувань сучасної учнівської молоді та її взаємодії із суспільним середовищем (Куниця та ін., 2023).

Проведені дослідження утворюють теоретичне підґрунтя для розуміння змісту громадянських цінностей, умов їх розвитку та особливостей трансформації в сучасному українському суспільстві. Водночас педагогічні механізми, через які складники пластового методу

сприяють особистісному прийняттю й практичній реалізації громадянських цінностей, залишаються недостатньо систематизованими. Потребує уточнення і педагогічний потенціал окремих елементів пластового досвіду для розвитку громадянської участі молоді у формальній освіті.

Формулювання цілей статті. Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічний потенціал пластового виховання в розвитку громадянських цінностей молоді та запропонувати систематизацію механізмів, через які пластова діяльність може сприяти їх засвоєнню і практичній реалізації. Для досягнення мети уточнено сутність і структуру громадянських цінностей; схарактеризовано Пласт як ціннісно організоване виховне середовище; виокремлено взаємопов’язані механізми формування цінностей та умови використання відповідного досвіду у закладах освіти.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять системний, аксіологічний, діяльнісний і середовищний підходи. Системний підхід орієнтує на аналіз взаємозв’язку мети, цінностей, змісту, форм діяльності та очікуваних результатів; аксіологічний – на способи набуття громадянськими цінностями особистісного смислу; діяльнісний – на засвоєння їх через участь і відповідальний вибір; середовищний – на характеристики виховного середовища (просторово-предметний, соціальний, подієвий та інформаційний компоненти), умови соціальної взаємодії та можливості, які це середовище відкриває чи обмежує для особистісного розвитку й засвоєння громадянських цінностей. У межах середовищного підходу виховний вплив розглядається не як сума окремих заходів, а як результат системної організації життєдіяльності спільноти – норм, стосунків, видів діяльності та фізичного і символічного простору, – у якій молода людина набуває досвіду громадянської участі.

Для теоретичного аналізу використано українські наукові праці з проблем громадянського виховання, громадянських цінностей і ціннісних орієнтацій молоді, нормативно-правові акти України, а також програмно-методичні документи Пласту та Всесвітньої організації скаутського руху. Зокрема, опрацьовано Концепцію розвитку громадянської освіти в Україні, Закон України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху», працю О. Тисовського «Життя в Пласті», Правильник Уладу Пластунів Юнаків і Пластунук Юначок, офіційний опис пластового методу та документ Всесвітньої організації скаутського руху про сутнісні характеристики скаутингу. Застосовано аналіз, порівняння, систематизацію, теоретичне узагальнення та тематичний аналіз матеріалів за такими категоріями: задекларовані цінності, форми участі молоді, розподіл повноважень і відповідальності, роль дорослого, способи набуття й осмислення досвіду, очікувані особистісні прояви. Дослідження має теоретико-аналітичний характер, тому його результати розкривають педагогічний потенціал пластового виховання, але не дають підстав для висновків про причинний вплив участі у Пласті на розвиток громадянських цінностей конкретних вихованців.

Результати та обговорення. Поняття «громадянські цінності» пов’язане з громадянською свідомістю, позицією та компетентністю, але не збігається з ними. Громадянська свідомість охоплює знання й уявлення про суспільство, державу, права та обов’язки; громадянська позиція виражає ставлення до суспільних явищ і готовність керуватися ним у рішеннях; громадянська компетентність характеризує здатність поєднувати знання, ставлення й уміння для відповідальної участі. Цінності виконують смислотворчу і регулятивну функції: визначають, які норми та способи поведінки людина приймає як особисті орієнтири.

Громадянські цінності молоді визначаємо як внутрішньо прийняту систему суспільно значущих орієнтирів, що відображає усвідомлене ставлення особистості до людини, громади, держави і нації та регулює її вибір, поведінку й громадянську участь. У їхньому змісті

доцільно виокремити чотири взаємопов'язані групи: гуманістично-демократичну (гідність, свобода, рівність, справедливість, права людини); громадянсько-політичну (відповідальність, правомірна поведінка, демократична участь, діалог); національно-державницьку (патріотизм, національна ідентичність, мова, історична пам'ять, суверенітет і безпека держави); соціально-спільнотну (солідарність, довіра, взаємодопомога, співпраця, служіння громаді). Поділ має аналітичний характер, адже у конкретному вчинку різні цінності поєднуються.

Структуру громадянських цінностей як особистісного утворення становлять когнітивно-смысловий, ціннісно-мотиваційний, діяльнісно-поведінковий і рефлексивно-суб'єктний компоненти. Перший охоплює знання й розуміння суспільного значення цінностей; другий – їхнє особистісне прийняття та внутрішню мотивацію; третій – виконання обов'язків, співпрацю, участь у самоврядуванні та суспільно корисній діяльності; четвертий – оцінювання наслідків власних рішень, коригування поведінки та ініціативність. Для неформальної освіти рефлексивно-суб'єктний компонент має особливу вагу, оскільки добровільна участь передбачає особистий вибір, прийняття відповідальності й осмислення власного внеску.

Пластове виховання доцільно розглядати як цілісне середовище, в якому цінності закріплюються через організацію повсякденного життя, характер стосунків, розподіл відповідальності та спільну діяльність. У праці О. Тисовського виховання пов'язане з добровільним прийняттям моральних орієнтирів, самодисципліною, працею над характером і виконанням обов'язків перед спільнотою (Тисовський, 1997). Програмні документи Пласту визначають поступовий особистісний розвиток, здобуття знань і вмінь через практичні випробування, плекання характеру та світогляду (Пласт, 1994). Сучасний опис пластового методу охоплює закон і присягу, навчання через діяльність, гурткову систему, символічну основу, особистісний поступ, підтримку дорослих, життя у природі та залучення до громади (Пласт, 2023).

У структурі цього середовища виокремлюємо три площини. Ціннісно-нормативну утворюють присяга, пластовий закон, традиції та моральні вимоги. Їхнє призначення полягає в наданні зрозумілих орієнтирів, за якими учасник оцінює власні рішення і вчинки. Добровільність присяги поєднує належність до спільноти з особистим зобов'язанням, а повторювані практики допомагають перейти від зовнішнього дотримання правила до внутрішнього переконання.

Організаційно-діялісна площа охоплює гурткову систему, самоврядування, особистісний поступ, таборування, волонтерство і служіння громаді. У малій стабільній групі особистий внесок кожного стає помітним, а право брати участь у рішенні поєднується з обов'язком сприяти його виконанню. Учасники планують, розподіляють ролі, аргументують позиції, досягають домовленостей і відповідають за спільний результат. Таборування посилює цей досвід через організацію побуту, чергування, взаємодію з природою та подолання практичних труднощів. Служіння громаді у Пласті охоплює різні за змістом форми діяльності – волонтерську допомогу (підтримку ветеранів і внутрішньо переміщених осіб, шефство над молодшими уладами), соціальні ініціативи (збір коштів і речей для тих, хто потребує, допомогу багатодітним родинам) та екологічні акції (прибирання територій, висадження дерев, охорону природних об'єктів). Служіння громаді набуває громадянсько-виховного значення тоді, коли молода людина самостійно розпізнає реальну потребу, бере участь у плануванні допомоги, докладає власних зусиль для її реалізації та оцінює результат: саме така послідовність поступово перетворює одноразову добру справу на внутрішньо прийняту цінність турботи про спільне благо, а не лишається зовнішньо заданим обов'язком.

Міжособистісно-рефлексивна площа представлена взаємодією ровесників, партнерством із дорослими, особистим прикладом виховника, зворотним зв'язком та рефлекс-

цією. Роль дорослого полягає у створенні безпечних умов, підтримці ініціативи і поступово-му передаванні повноважень. Надмірний контроль зменшує молодіжну відповідальність, а самоусунення позбавляє діяльність необхідної підтримки. Рефлексія завершує цикл досвіду: допомагає встановити зв'язок між рішенням, дією та наслідками і перенести засвоєний спосіб поведінки у нові ситуації.

У межах цього дослідження педагогічний механізм розглядається як пояснювальна конструкція, що відображає стійкий зв'язок між умовами пластового середовища, активністю молодшої людини та очікуваним ціннісним результатом. На підставі аналізу запропоновано виокремлювати п'ять взаємопов'язаних механізмів. Вони мають статус теоретично обґрунтованої систематизації, а не емпірично доведених закономірностей.

Перший механізм – ціннісно-нормативне самовизначення: учасник ознайомлюється з нормами спільноти, співвідносить їх із власними переконаннями та добровільно бере зобов'язання. Другий – діяльнісне засвоєння і відповідальна участь: цінності перевіряються у виконанні доручень, спільному плануванні, самоврядуванні, мандрівках і таборах, де рішення мають реальні наслідки. Третій – соціальне служіння: участь у волонтерських, соціальних та екологічних ініціативах забезпечує безпосередній контакт із потребами інших людей і громади, що розширює межі особистої відповідальності, розвиває солідарність та поступово перетворює абстрактне уявлення про громадянський обов'язок на особисто пережитий досвід турботи про спільне благо. Четвертий – наставницьке опосередкування: дорослий допомагає побачити етичний зміст ситуації, зіставити альтернативи й оцінити наслідки, не підміняючи вибір молодшої людини. П'ятий – рефлексивне закріплення: осмислення власного внеску, помилок і результатів перетворює окрему подію на узагальнений спосіб дії.

Узагальнений цикл розвитку цінностей можна представити так: усвідомлення орієнтира – добровільний вибір – практична дія – соціальний зворотний зв'язок – рефлексія – закріплення особистісної норми. Систематичність має принципове значення: одноразовий захід здатний викликати емоційний відгук, проте стійка ціннісна орієнтація формується через повторне проходження цього циклу з поступовим ускладненням завдань і розширенням автономії.

Таблиця 1 відображає переважні зв'язки, а не жорстку відповідність однієї цінності одному механізму. Кожна практика може активувати кілька механізмів, а конкретна цінність формується в різних видах діяльності. Така систематизація корисна для планування виховної роботи: вона спонукає оцінювати не зовнішню привабливість заходу, а наявність у ньому особистого вибору, реальної відповідальності, суспільно значущої дії та рефлексії.

Використання пластового досвіду в закладах освіти не передбачає механічного перенесення символіки, церемоніалів чи внутрішньої структури організації. Педагогічно значущими є принципи, які можуть бути адаптовані до іншого середовища: робота в малих стабільних групах; реальні повноваження учнівського і студентського самоврядування; навчання через суспільно корисну діяльність; поступове розширення відповідальності; наставницька підтримка; систематичне осмислення досвіду.

Гурткова система і самоврядування в закладах загальної середньої освіти можуть бути реалізовані через постійні класні чи міжкласні групи з реальними, а не декоративними повноваженнями: учні самостійно готують і проводять частину виховних годин, розподіляють доручення та вирішують організаційні питання свого колективу, а вчитель відіграє роль порадирика, а не одноосібного розпорядника. У закладах вищої освіти функціональним аналогом є студентське самоврядування на рівні академічної групи чи курсу з реальним бюджетом, правом ініціювати заходи та представництвом в органах ухвалення рішень факультету.

Таблиця 1

Взаємозв'язок громадянських цінностей, механізмів і пластових практик

Громадянські цінності	Теоретично виокремлений механізм	Пластові практики	Очікувані особистісні прояви
Гідність, свобода, повага	Ціннісно-нормативне самовизначення	Присяга і закон; обговорення моральних ситуацій	Усвідомлене дотримання норм; здатність обґрунтувати вибір
Відповідальність, справедливість, участь	Діяльнісне засвоєння і відповідальна участь	Доручення; гурткова система; самоврядування; табори	Виконання зобов'язань; діалог; відповідальність за спільне рішення
Солідарність, взаємодопомога, служіння	Соціальне служіння	Добрі діла; волонтерські, соціальні й екологічні ініціативи	Чутливість до потреб інших; ініціативність; дія задля спільного блага
Довіра, повага, відповідальне лідерство	Наставницьке опосередкування	Підтримка виховника; особистий приклад; передавання повноважень	Самостійність, готовність до співпраці, відповідальне провідництво
Критичність, саморегуляція, суб'єктність	Рефлексивне закріплення	Підсумкові обговорення; самооцінювання; аналіз помилок	Оцінювання наслідків і перенесення досвіду в нові ситуації

Служіння громаді в школі може набувати форми шефства над молодшими класами, участі у волонтерських, соціальних та екологічних проєктах громади, шкільних толоках чи зборах допомоги; у закладах вищої освіти – проєктної роботи на замовлення громад і громадських організацій, студентського волонтерства чи наставництва першокурсників. Наставництво адаптується через закріплення за групою чи проєктом дорослого або старшого здобувача освіти, який підтримує ініціативу, а не контролює кожен крок; рефлексія – через регулярні короткі обговорення після завершених справ (що вдалося, що ні, чому і як можна інакше), а не формальний звіт.

Результативність такої адаптації залежить від добровільної та усвідомленої участі, реальності завдання, можливості молоді впливати на рішення, безпечності й інклюзивності середовища, партнерської позиції дорослого та регулярного зворотного зв'язку. За відсутності цих умов самоврядування перетворюється на формальність, служіння громаді – на показову акцію для звітності, а наставництво – на директивний контроль. Отже, цінність пластового досвіду для формальної освіти полягає передусім у логіці організації відповідальної участі, що поєднує знання про громадянство з практикою спільного рішення і дії.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Громадянські цінності молоді юнацького віку (11–18 років) розглянуто як інтегративне особистісне утворення, що поєднує розуміння суспільних норм, їхнє внутрішнє прийняття, готовність діяти та здатність осмислювати наслідки власних рішень. У змісті виокремлено гуманістично-демократичну, громадянсько-політичну, національно-державницьку і соціально-спільнотну групи; у структурі – когнітивно-смысловий, ціннісно-мотиваційний, діяльнісно-поведінковий і рефлексивно-суб'єктний компоненти.

Пласт схарактеризовано як ціннісно організоване середовище поступового самовиховання. Його педагогічний потенціал визначає взаємодія присяги і закону, гурткової системи, навчання через діяльність, самоврядування, особистісного поступу, наставництва, таборування і служіння громаді. На підставі теоретичного аналізу запропоновано п'ять механізмів: ціннісно-нормативне самовизначення; діяльнісне засвоєння і відповідальну участь; соціальне служіння; наставницьке опосередкування; рефлексивне закріплення досвіду. Запропонована

систематизація окреслює можливі зв'язки між пластовими практиками й особистісними проявами, однак не піднімає емпіричного доказу їх результативності.

Пластовий досвід може бути використаний у формальній освіті через дієве самоврядування, роботу в малих групах, суспільно корисні проекти, наставництво і структуровану рефлексію. Перспективи дослідження пов'язані з розробленням критеріїв і показників сформованості громадянських цінностей учасників Пласту, емпіричною перевіркою запропонованих механізмів, вивченням впливу тривалості та якості участі й апробацією адаптованих елементів пластового методу у закладах освіти.

Використані джерела

- Бибик, Д. Д. (2022). Ціннісні орієнтації учнівської молоді України в умовах воєнного стану. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 26(1), 43–54. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54>
- Бухун, А. Г. (2021). Громадянська освіта української молоді: нормативні засади та неперервність розвитку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 74(1), 66–71. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.12>
- Верховна Рада України. (2019). Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху (Закон № 385-IX). <https://zakon.rada.gov.ua/go/385-20>
- Іваненко, Н. В. (2023). Формування громадянської свідомості молоді як базової цінності в сучасних закладах освіти та поза ними. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, (209), 180–185. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-180-185>
- Кабінет Міністрів України. (2018). *Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні* (Розпорядження № 710-р). <https://zakon.rada.gov.ua/go/710-2018-%D1%80>
- Пласт – Національна скаутська організація України. (1994). *Правильник Уряду Пластунів Юнаків і Уряду Пластунок Юначок. Частина II: Напрямні для переведення програми УПЮ*. <https://plast.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/Pravylnyk-UPYU-ch.2.pdf>
- Пласт – Національна скаутська організація України. (2023, 6 вересня). *Пластовий метод: 8 складових в основі виховної системи Пласту*. <https://www.plast.org.ua/blog-8-elements-plast-method/>
- Тернопільська, В. І. (2024). Громадянські цінності як основа сучасного соціального виховання особистості. *Інноваційна педагогіка*, 68(1), 208–211. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.41>
- Тисовський, О. (1997). *Життя в Пласті* (Посібник для українського пластового юнацтва) (4-те вид.). Головна Пластова Булава. <https://plast.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/ZHytya-v-Plasti.pdf>
- Христенко, О. М. (2022). Цінності української молоді в часі війни: до питання громадянського виховання майбутніх лікарів. *Медицина освіти*, (2), 100–103. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.2.13021>
- World Organization of the Scout Movement. (2019). *The essential characteristics of Scouting*. <https://learn.scout.org/resource/essential-characteristics-scouting>

References

- Bukhun, A. H. (2021). Hromadianska osvita ukrainskoi molodi: normatyvni zasady ta neperervnist rozvytku [Civic education of Ukrainian youth: Regulatory foundations and continuity of development]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 74(1), 66–71. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.12> (in Ukrainian).
- Bybyk, D. D. (2022). Tsinnisni oriantatsii uchnivskoi molodi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Value orientations of Ukrainian student youth under martial law]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 26(1), 43–54. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54> (in Ukrainian).
- Ivanenko, N. V. (2023). Formuvannia hromadianskoi svidomosti molodi yak bazovoi tsinnosti v suchasnykh zakladykh osvity ta poza nymy [Formation of civic consciousness of youth as a basic value in and beyond modern educational institutions]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*, 209, 180–185. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-209-180-185> (in Ukrainian).
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2018). *Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku hromadianskoi osvity v Ukraini: Rozporiadzhennia vid 3 zhovtnia 2018 r. № 710-r* (redaktsiia vid 8 zhovtnia 2022 r.) [On approval of the Concept for the development of civic education in Ukraine] (Order No. 710-r). <https://zakon.rada.gov.ua/go/710-2018-%D1%80> (in Ukrainian).

- Khrystenko, O. M. (2022). Tsinnosti ukrainskoi molodi v chasi viiny: do pytannia hromadianskoho vykhovannia maibutnikh likariv [Values of Ukrainian youth in wartime: On the civic education of future doctors]. *Medychna osvita*, (2), 100–103. <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2022.2.13021> (in Ukrainian).
- Plast – Natsionalna skautska orhanizatsiia Ukrainy. (1994). *Pravylnyk Uladu Plastuniv Yunakiv i Uladu Plastunok Yunachok. Chastyna II: Napriamni dlia perevedennia prohramy UPlu [Regulations of the Plast Youth Sections. Part II: Guidelines for implementing the youth programme]*. <https://plast.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/Pravylnyk-UPYU-ch.2.pdf> (in Ukrainian).
- Plast – Natsionalna skautska orhanizatsiia Ukrainy. (2023, September 6). *Plastovyi metod: 8 skladovykh v osnovi vykhovnoi systemy Plastu* [The Plast method: Eight elements underlying the Plast educational system]. <https://www.plast.org.ua/blog-8-elements-plast-method/> (in Ukrainian).
- Terнопільська, V. I. (2024). Hromadianski tsinnosti yak osnova suchasnoho sotsialnoho vykhovannia osobystosti [Civic values as the basis of modern social education of the individual]. *Innovatsiina pedahohika*, 68(1), 208–211. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.1.41> (in Ukrainian).
- Tysovskiy, O. (1997). *Zhyttia v Plasti* (Posibnyk dlia ukrainskoho plastovoho yunatstva) [Life in Plast: A handbook for Ukrainian Plast youth] (4th Ed.). Holovna Plastova Bulava. <https://plast.org.ua/wp-content/uploads/2020/07/Zhyttia-v-Plasti.pdf> (in Ukrainian).
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2019). *Pro vyznannia plastovoho rukhu ta osoblyvosti derzhavnoi pidtrymky plastovoho, skautskoho rukhu* (Zakon Ukrainy № 385-IX) [On recognition of the Plast movement and features of state support for the Plast and Scout movement]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/385-20> (in Ukrainian).
- World Organization of the Scout Movement. (2019). *The essential characteristics of Scouting*. <https://learn.scout.org/resource/essential-characteristics-scouting> (in English).

Vasyl Mardal, PhD student in Educational and Pedagogical Sciences, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

Research interests: civic education, non-formal education, youth organizations, Plast pedagogy.

DEVELOPMENT OF CIVIC VALUES OF ADOLESCENT YOUNG PEOPLE THROUGH PLAST EDUCATION

Abstract. The article theoretically substantiates the educational potential of Plast in developing the civic values of adolescent young people (aged 11–18) in the context of Russia's full-scale war against Ukraine, social mobilization, and European integration. The study is based on systemic, axiological, activity-based, and environmental approaches. Analysis, comparison, systematization, theoretical generalization, and thematic analysis of scholarly publications, Ukrainian regulations, and Plast program and methodological documents were applied. Civic values are defined as an internally accepted system of socially significant orientations that regulates a person's attitudes towards other people, the community, the state, and the nation and is manifested in responsible civic participation. Four interconnected groups are distinguished: humanistic-democratic, civic-political, national-state-oriented, and community-social values. Their structure includes cognitive-meaning, value-motivational, activity-behavioral, and reflective-agential components. Plast is characterized as a value-based educational environment in which voluntary participation, the Promise and Law, the patrol system, learning by doing, self-government, mentoring, camping, and community service support progressive self-education. Based on the theoretical analysis, five interconnected mechanisms are proposed: value-normative self-determination; activity-based acquisition and responsible participation; social service; mentoring mediation; and reflective consolidation of experience. The article outlines opportunities to use Plast experience in formal education through meaningful self-government, small-group cooperation, socially useful projects, mentoring, and structured reflection. Such adaptation requires genuine youth agency, real responsibility, safety, inclusion, continuity, and partnership with adults. The proposed systematization is theoretical and requires empirical testing with participants in Plast programs.

Keywords: civic values; young people; civic education; Plast; non-formal education; self-government; community service.